

פתרון בחינת הבגרות בתנ"ך

יחידת לימוד שלישית

קיץ 2014

מספרי השאלון: 133,001106

מוגש על ידי:

חווה צדוק ודנית בר אור

מורות לתנ"ך ברשת בתי הספר של

יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון

הנבחנים נדרשו לענות על שלוש מהשאלות 1-4.

בכל שאלה שנבחרה, הם נדרשו לענות על שניים מהסעיפים א-ג. (לכל סעיף – 10 נקודות ; סה"כ לכל שאלה - 20 נקודות).

שאלה מספר 1

הנבחנים נדרשו לענות על שניים מהסעיפים א-ג:

סעיף א'

(1) זלזול באלוהי ישראל (על הנבחן לציין ביטוי אחד):

- "מי ה' אשר אשמע בקלו לשלח את ישראל" (פסוק 2) – פרעה אינו מכיר בה', ובמרותו.
- "לא ידעתי את ה'" (פסוק 2) – פרעה טוען שאינו מכיר את ה' ולא מכיר בסמכותו.

זלזול בשליחי אלוהי ישראל (על הנבחן לציין ביטוי אחד):

- "למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשיו לכו לסבלותיכם" (פסוק 4) – פרעה טוען שמשה ואהרן מפריעים לעם, ושולח אותם לעבוד, בדומה לבני ישראל. הוא אינו מכיר בסמכותם כמנהיגים.

- "והשבתם אותם מסבלתם" (פסוק 5) – פרעה אינו מסכים שמשה ואהרן יפריעו לעם בעבודתו, ולא מכיר בסמכותם לשנות את מצב העם – לא מכיר בסמכותם.

(2) הסבר דברי פרעה: משה ואהרן מאיימים כי אם לא ייצאו בני ישראל לזבוח לה' במדבר, הוא יכה אותם בדבר או בחרב. כתגובה לכך, פרעה עונה שבני ישראל הם רבים מספיק, ולכן אינו דואג מכך.

אז: יש לו מספיק עבדים, וגם אם חלקם ימותו- אין זה נורא.

סעיף ב'

(1) הקושי המתעורר הוא: כיצד ייתכן שמשה ואהרן מבקשים מפרעה (בשם ה') לצאת לשלושה ימים בלבד, והרי ידוע שה' מתכוון להוציא את העם ממצרים לצמיתות. **אז:** הרי ידוע שאין בכוונתם לחזור לאחר שלושה ימים.

יתקבלו ניסוחים שונים לאותו הקושי.

(2) לדעת אברבנאל, ה' ציווה על משה ואהרן לומר זאת לפרעה, על מנת להראות את עיקשותו של פרעה – אפילו לשחרר את העם לשלושה ימים לא הסכים כל שכן לשחרר את העם לצמיתות (ולכן, לא תהיה ברירה אלא להביא עליו עשר מכות).

סעיף ג'

(1) שוטרי בני ישראל כמתווכים בין פרעה ובין העם – "ויצו פרעה ביום ההוא את הנוגשים בעם ואת שטריו לאמר לא תאסיפון.." (פסוק 6-7) – פרעה מעביר את הצו שלו לבני ישראל באמצעות שוטרי בני ישראל, שמעבירים את הצו לעם: "ויצאו נגשי העם ושטריו ויאמרו אל העם.." (פסוק 10).

שוטרי בני ישראל כמתווכים בין העם ובין פרעה: "ויבאו שטרי בני ישראל ויצעקו אל פרעה לאמר למה תעשה כה לעבדיך.. " (פסוק 15) – השוטרים מעבירים לפרעה את המסר מבני ישראל. (2) משימת התיווך הנוספת שמקבלים על עצמם שוטרי בני ישראל היא תיווך בין העם ובין משה ואהרון. משימת התיווך הייתה להעביר למשה ולאהרון את המסר, לפיו העם כועס על משה ואהרון על כך שהשניאו את העם בעיני פרעה **או:** שהעם מאחל שה' ישפוט את משה ואהרון על הנזק שהסבו לעם, כאשר השניאו אותו בעיני פרעה.

שאלה מספר 2

הנבחנים נדרשו לענות על שניים מהסעיפים א-ג:

סעיף א'

(1) לפי שמות כ, קיים איסור על הכנת פסל לשם עבודת ה': "לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר בארץ במים מתחת לארץ" (פסוק 4). העם במעשה העגל עבר על איסור זה, משום שהוא מכין פסל של עגל, המהווה דמות מוחשית לה': "...ויעשהו עגל מסכה ויאמרו אלה אלוהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים" (פסוק 4). **או:** העם עבד עבודה זרה: "ויקמו לצחק" (פסוק 6), בעוד שבעשרת הדברות נאמר: "לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני" (פסוק 3) – איסור עבודה זרה. (2) לפי השיר, העם רצה בעגל כתחליף למשה. משה, שעלה להר למשך זמן ממושך, התעכב, והותיר את העם לבדו, חסר אונים. ריקוד העם סביב העגל נועד לפנות למשה. גם על פי פסוק 1 בפרק ל"ב, ניתן לראות שמטרת העגל הוא תחליף למשה, משום שאחר לרדת מן ההר: "קום עשה לנו אלוהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו".

סעיף ב'

התנהגות אהרון מעוררת קושי בשני תחומים: הקושי בתחום דתי: אהרון מכין פסל לה', למרות האיסור על כך. **או:** למרות היותו כהן לה': "ויקח מידם ויצר אתו בחרט ויעשהו עגל מסכה" (פסוק 4). **או:** אהרון בונה פסל, הנחשב לעבודה זרה: "ויקמו לצחק" (פסוק 6) הקושי בתחום ההנהגה: אהרון נכנע לדרישות העם, מבלי לנסות לשכנע אותם לפעול אחרת. העם דורש אלוהים: "קום עשה לנו אלוהים אשר ילכו לפנינו..." (פס' 1), ואהרון פועל על פי בקשתם: הוא מבקש את תכשיטי הזהב שלהם: "ויאמר אלהם אהרן פרקו נזמי הזהב ... והביאו אליי" (פס' 2), ויצר עגל מזהב: "ויצר אתו בחרט ויעשהו עגל מסכה" (פסוק 4).

סעיף ג'

טענותיו של משה, שבעזרתן הוא משכנע את אלוהים לשנות את החלטתו: (על הנבחן לציין שלוש) - ה' טרח רבות, על מנת להוציא את העם ממצרים ולהפגין את כוחו הרב – וכעת הוא מחליט להשמיד את עמו.

- שמו של ה' ייפגע, שכן המצרים יתהו איזה מן אל הוציא את עמו ממצרים, רק על מנת להורגו במדבר.
- ה' הבטיח לאבות: אברהם, יצחק ויעקב, שירבה את זרעם.
- ה' הבטיח לאבות: אברהם, יצחק ויעקב, שזרעם יירש את הארץ.

שאלה מספר 3

הנבחרים נדרשו לענות על שניים מהסעיפים א-ג:

סעיף א'

- הנימה של השיר אינה דומה לנימת הדברים בקינה.
דוד מבכה של מותו של יהונתן, ומביע צער רב על מותו, אין הוא מתייחס למלוכתו שלו.
ההוכחות (על הנבחן לציין שתיים):
- "צר לי עליך אחי יהונתן נעמת לי מאוד" (פסוק 27) – דוד מבכה את יהונתן, מביע צער גדול על מותו, שכן הוא היה נעים לו בחייו אז: דוד פונה אל יהונתן בגוף שני, כמי שמסרב להכיר במותו.
 - "נפלאתה אהבתך לי מאהבת נשים" (פסוק 27) – אהבת יהונתן הייתה טובה לדוד מאהבת נשים.
 - "יהונתן על במותיך חלל" (פסוק 26) – דוד מקונן על כך שיהונתן נפל חלל על הרי הגלבע.
 - "קשת יהונתן לא נשוג אחור" (פסוק 22) - דוד מפאר את יהונתן על לחימתו: יהונתן לא הפסיק לירות בקשתו.
 - "שאל ויהונתן הנאהבים והנעימים בחייהם... מנשרים קלו מאריות גברו" – יהונתן היה אהוב ונעים על הכל בחייו, ודוד מפאר אותו על גבורתו.

סעיף ב'

- (1) שתי הממלכות והעומד בראשן:
ממלכת ישראל - בראשה עמד איש בשת בן שאול.
ממלכת יהודה - בראשה עמד דוד.
- (2) חוזקו של אבנר (על הנבחן לציין ראייה אחת):
עם מות שאול, אבנר הוא זה שלוקח את בנו, איש בשת, מעבירו למחניים וממליך אותו על ישראל. ריבוי הפעלים מעיד על הדומיננטיות של אבנר: "ואבנר בן נר שר הצבא אשר לשאול לקח את איש בשת בן שאול ויעברהו מחנים וימלכהו אל הגלעד ואל האשורי ואל יזרעאל ועל אפרים ועל בנימין ועל ישראל כלה" (פסוקים 8-9)

סעיף ג'

המסר הגלוי: דוד מעריך את החסד שעשו אנשי יבש גלעד עם שאול, כאשר הביאו אותו לקבורה, והוא מבקש לגמול להם על כך: "ועתה יעשה ה' עמכם חסד ואמת וגם אנכי אעשה אתכם הטובה הזאת אשר עשיתם הדבר הזה" (פסוק 6).

המסר הסמוי: דוד מבקש להודות לאנשי יבש גלעד, על מנת לגרום להם להכיר בו כמלך הבא ולהיות נאמנים לו: "ועתה תחזקנה ידיכם והיו לבני חיל כי מת אדניכם שאול וגם אתי משחו בית יהודה למלך עליהם: (פסוק 7).

שאלה 4

הנבחנים נדרשו לענות על שניים מהסעיפים א-ג:

סעיף א'

(1) מיכל הייתה כלי פוליטי ביד שאול: שאול עשה שימוש במיכל, הוא הסכים להשיא אותה לדוד, על מנת שיוכל להביא לכך שדוד ימות, בניסיון לשלם לשאול מוהר. אין הוא דואג למיכל בתו, אלא משתמש בה: "ותאהב מיכל בת שאול את דוד.. ויאמר שאול אתננה לו ותהי לו למוקש ותהי בו יד פלשתים" (פסוקים 20-21) **א**: "ויאמר שאול כה תאמרו לדוד: אין חפץ למלך במהר כי במאה ערלות פלשתים.. ושאול חשב להפיל את דוד ביד פלשתים" (פסוק 25)

(2) דוד, בדומה לשאול, ראה במיכל כלי להגשמת שאיפותיו הפוליטיות: "וישר הדבר בעיני דוד להתחתן במלך ולא מלאו הימים.. " (פסוק 26) – דוד מסכים להינשא למיכל, ורואים שהוא מאוד נלהב מכך, שכן הוא מצליח להביא לשאול את הערלות לפני תום הזמן שהוקצב לו – כל זאת על מנת לעלות את קרנו בחצר המלך **א**: דוד כל כך רוצה להינשא למיכל, על מנת לקבל מעמד בחצר המלך, ולכן הוא מביא מאתיים ערלות ולא מאה, כפי שהתבקש: "וידך בפלשתים מאתיים איש.. " (פסוק 27).

סעיף ב'

תגובתו של שאול בפעם הראשונה בה מוזכרת אהבת מיכל לדוד: שאול מרוצה מאהבתה כלפי דוד, שכן הוא רואה בכך דרך להביא למותו של דוד על ידי פלשתים.

תגובתו של שאול בפעם השנייה בה מוזכרת אהבת מיכל לדוד: שאול פוחד מדוד, ורואה בו אויב. הסיבה להבדל: בפעם הראשונה שאול ראה באהבת מיכל לדוד דרך להרוג אותו ולהיפטר ממנו. לאחר שדוד הצליח להביא לשאול מאתיים ערלות פלשתים, בלי כל פגע, הוא פוחד מדוד, כיוון שמבין שלא יצליח להביא למותו. **א**: שאהבת מיכל לדוד גורמת לשאול לפחד מפניו, משום שהוא הפך לחתן המלך, קשור לבית המלוכה של שאול ועלייתו לשלטון במקומו תהיה נגישה יותר.

סעיף ג'

(1) דוד מעוניין להדגיש בכינוי: "מיכל בת שאול" את החשיבות הפוליטית שלה בעיניו: דוד מעוניין להיות מלך על כל ישראל, ועובדת היותו נשוי לבת המלך הקודם, תגדיל את התמיכה בו. באמצעות הכינוי: "אשתי" – דוד מעוניין להדגיש את בעלותו על מיכל – הוא זכאי ורשאי לקבל את מיכל, כיוון שהיא אשתו, והוא אף שילם בעבורה מוהר, כנדרש. לפיכך, איש בושט מחויב להחזירה אליו (אל דוד).

(2) נימה ביקורתית כלפי דוד בפסוקים 14-16: דוד אינו מתחשב ברצונותיה של מיכל, ואינו שואל כלל האם היא מעוניינת לעזוב את בעלה השני ולחזור אליו, אלא חושב רק על עצמו **א**: דוד נוהג במיכל כרכוש – הוא מדגיש את העובדה ששילם עבורה, ולא מפנה אליה כל רגשות חיבה.

אז: דוד אינו מתחשב בכך שמיכל נשואה לפלטיאל בן ליש, ואף על פי שפלטיאל בוכה, ועצוב, הוא נותר בדרישתו לקבל אותה בחזרה.

פרק שני

הנבחנים נדרשו לענות על שתיים מהשאלות 5-7. (לכל שאלה – 20 נקודות):

שאלה מספר 5

סעיף א'

דוד מטפל במשבר טוב יותר ממשה.

לפי במדבר כ"ה: העם חוטא לה' בעבודת אלילים. ה' מורה למשה להרוג את כל ראשי העם: "קח את כל ראשי העם והוקע אותם לה'" (פסוק 4), אך משה אינו עושה כדבר ה', אלא מורה לשופטי ישראל להרוג רק את מי שחטא: "ויאמר משה של שפטי ישראל הרגו איש אנשיו הנצמדים לבעל פעור" (פסוק 5).

אז: כאשר אדם מישראל מביא אישה לאוהל מועד, על מנת לקיים עימה יחסים, משה אינו עושה דבר. הוא וכל עדת ישראל רק יושבים בפתח אוהל מועד ובוכים: "והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה.... והמה בכים פתח אהל מועד" (פסוק 6).

לפי שמואל א' 2: כאשר העמלקים פושטים על עירו של דוד, צקלג, בוזזים אותה, שורפים אותה ולוקחים את כל תושביה בשבי, דוד אינו מאבד את העשתונות, ופונה לה'. ה' אומר לדוד שישג את עמלק ויציל את אנשיו, ודוד פועל על פי הוראות ה': "ויאמר לו רדף כי השג תשיג והצל תציל וילך דוד הוא ושש מאות איש אשר אתו" (פסוקים 8-9). כמו כן, דוד לא מאבד את קור רוחו כאשר אנשיו רוצים להורגו.

סעיף ב'

(1) ראיות המלמדות על משעה כפנחס כנכון בעיני ה' (על התלמיד לציין שלוש):

- "ותעצר המגפה מעל בני ישראל" (פסוק 8) – לאחר שפנחס הורג את זמרי ואת המדינית, המגפה [שהיתה עונש מה'] נעצרת.
- "פנחס... השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם" (פסוק 11) – מעשהו של פנחס גרם לה' להפסיק לכעוס על העם.
- "ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי" (פסוק 11) – בזכות מעשהו של פנחס ה' לא השמיד את העם כולו.
- "הנני נתן לו את בריתי שלום" (פסוק 12) – ה' כורת עם פנחס ברית שלום.
- "והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם" (פסוק 13) – בזכות מעשה פנחס ה' נותן לו ולשושלתו כהונת עולם.
- "תחת אשר קנא לאלהיו וכיכר על בני ישראל" (פסוק 13) – מעשהו של פנחס כיכר על חטאו של עם ישראל.

(2) זמרי הביא את המדינית אל אוהל מועד לא לשם עבודת ה', אלא לשם קיום יחסי מין. פנחס, בהריגתו את זמרי והמדינית, לא פועל רק לשם יראת ה', אלא על מנת לקבל שכר: כהונת עולם.

שאלה מספר 6

סעיף א'

- (1) שני הטיעונים שבעזרתם מרים ואהרון קוראים תיגר על המנהיגות של משה:
- משה נשא אישה כושית ואין הדבר ראוי או: משה נשא אישה כושית אך לא שכב עמה או: נשא אישה כושית מבלי להיוועץ במרים ואהרון לפני כן.
 - משה מתנשא בחשבו שה' מתגלה רק אליו, בעוד שבפועל גם מרים ואהרון זוכים להתגלויות אלוהיות.
- (2) ראיות המלמדות על החומרה של קריאת תיגר זו (על הנבחן לציין שתיים):
- "ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה" (פסוק 8) – ה' מבקר את אהרון ומרים, ושואל מפורשות איך ייתכן שלא חששו לקרוא תיגר על משה, דבר המעיד על חומרת מעשיהם.
 - "והענן סר מעל האהל והנה מרים מצרעת כשלג..." (פסוק 10) – ה' מעניש את מרים בצרעת – עונש חמור זה מהווה ראיה לחומרת מעשיה.
 - "ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים תסגר..." – ה' משווה את חומרת מעשיה של מרים לבת שאביה ירק עליה בשל מעשיה: היא מבושת ומוטל עליה להיות בהסגר במשך שבוע – מכאן ניתן להסיק שמעשיה של מרים חמורים.

תתקבלנה תשובות נוספות מנומקות והלקוחות מן הפסוקים.

סעיף ב'

- (1) אבשלום קרא תיגר על מנהיגותו של דוד, אביו. דוגמאות המראות כיצד (על הנבחן לציין שתיים):
- "ויעש לו אבשלום מרכבה וסוסים וחמשים איש רצים לפניו..." (פסוק 1) – אבשלום מאמץ לעצמו סממני מלכות, אף על פי שדוד הוא המלך בפועל.
 - "והשכים אבשלום ועמד על יד השער.. ויקרא אבשלום אליו..." (פסוק 2) – אבשלום תופס את מקומו של דוד כשופט-הוא עומד בשער העיר, וקורא לבני העם לבוא להישפט בפניו.
 - "...ראה דברוך טובים ונכחים ושמע אין לך מאת המלך..." (פסוק 3) – אבשלום מסית את בני העם הבאים להישפט בפני דוד, וטוען כי דוד אינו מקשיב לאלה הבאים להישפט בפניו, ולא בפני דוד.
 - "ועלי יבוא כל איש אשר יהיה לו ריב ומשפט והצדקתיו..." (פסוק 4) – אבשלום מבטיח לבני העם שמי שיבוא להישפט בפניו יזוכה.

– "והיה בקרב איש להשתחוות לו ושלח את ידו והחזיק לו ונשק לו... ויגנב אבשלום את לב אנשי ישראל.." (פסוקים 5-6) אבשלום מתחנף לעם, ונוהג כלפיהם בחיבה יתרה, על מנת שיקבלו את מרותו.

(2) המרידה של מרים הייתה פחות חמורה מזו של אבשלום (על הנבחן לציין ביסוס אחד):
 - המרד של מרים היה חסוי – היא הביעה את דעותיה רק בפני אהרון, ולא בפני העם כולו, זאת ניתן לדעת על ידי כך שנאמר כי ה' (ורק ה') שמע את דבריה: "ותדבר מרים ואהרון במשה.. וישמע ה'.." (פסוקים 1-2) לעומת זאת, אבשלום מורד בדוד לעיני כל העם, הוא מסית את העם כנגד דוד באופן מפורש, ולא מביע את דעותיו על דוד בהסתר: "... ויגנב את לב אנשי ישראל.." (פסוק 6) **אז**: כל פסוק אחר מפסוקים 1-6, המוכיחים על מעשיו הפומביים של אבשלום.

שאלה מספר 7

סעיף א'

(1) הקושי המוסרי- תיאולוגי העולה מפסוקים 2-3 הוא: כיצד ייתכן שה' מעמיד את שמואל נביאו בסכנת חיים (שהרי שאול יהרוג אותו אם ישמע על המלכת המלך החדש) הרי ה' אמור להגן על שליחיו.

אז: כיצד ייתכן שה' מבקש משמואל לשקר, ולא למסור את הסיבה האמיתית להגעתו לבית לחם, הרי אין זה מעשה ראוי.

(2) בפסוקים 2-3 ה' מספק לשמואל אליבי, על מנת שהמניע האמיתי להגעתו לבית לחם לא תתגלה: שמואל אמור להגיע לבית לחם באמתלה שהוא בא לזבוח לה', וכך לא יידעו תושבי העיר שהגיע להמליך מלך חדש, והדבר לא יתגלה לשאול. אליבי זה, מסביר את הקביעה שאין שמואל צריך להסתמך על ניסים (שה' יציל אותו), אלא יש לפעול בשיקול דעת (לבוא מראש עם אליבי), על מנת להינצל.

סעיף ב'

הדמויות הרואות לעיניים ולא ללבב (על הנבחן לציין שתיים):

- **שמואל**: חושב שאליאב הוא מלך ישראל הבא, בשל גובהו, הדומה לשאול המלך. הוא טועה, כיוון שה' אומר לו לא להסתכל על גובהו וקומתו שלאליאב, וכי אין זה המלך הנבחר.

- **זקני העיר בית לחם**: חרדים מכך ששמואל הגיע לעירם, אך אינם מבינים ששמואל בא להמליך מלך חדש, אלא מאמינים לו שבא לזבוח לה'.

- **בני משפחת ישי**: אינם מבינים שמטרת הגעתו של שמואל הייתה להמליך מתוכם מלך, אלא חושבים שהזמנו לארוחה עם הנביא.

אז: ישי אינו מבין שכאשר שמואל שואל "התמו הנערים" הוא נבוך, כי אינו מבין את מי הוא אמור למשוך, אלא חושב ששמואל, בשל עובדת היותו נביא, יודע שקיים עוד בן שאינו נוכח.

אז: ישי מעביר את בניו הגדולים בפני שמואל, אך לא מבין שדווקא הבן הצעיר, שאפילו לא טרחו להזמין, הוא בחיר ה'.